

ΑΠΟ ΤΟ „ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΗΣ ΕΥΑΣ“

(BH. VAN LERBERGHE)

* * *

Κάποτε φτάνουνε κοντά σέ μένα
 'Από βαθείες νυχτιές και δάση δλαπλωμένα,
 Και τρομεροί και πρᾶοι και σκοτεινοί,
 Και στά πόδια μου πέφτουνε σκυφτοί:
 Κ' ἐγὼ χαϊδεύω τὰ κεφάλια τους τ' ἀνήμερα.
 Φτάνουν ἀπὸ τῶν ἀγριμῶν τὰ δλόβαθα
 Κι ἀπ' τὰ φυτὰ
 Κι ἀπὸ τῆ λουλουδένια τὴν καρδιά.
 Γι' αὐτοὺς εἶναι πού τραγουδᾷ.
 Λέν ξέρουν τίποτα νὰ ποῦν, μήτε καὶ πού χαμογελοῦνε,
 Μὰ κάπου κάποτε θρηνοῦν.
 Γι' αὐτοὺς εἶμαι τὸ κάθε τί,
 Τὰ πρῶτα ρόδα κι ὁ ἥλιος ὁ πρωτόφαντος
 Καὶ κουρασμένοι εἶνε πολὺ πολὺ
 Γιατί γιὰ με περτάτησαν σέ μακρισμένους τόπους.

Κ' ἐγώ,
 Μ' ὄνομα τόσο μακρινὸ καὶ τόσο μυστικό,
 Τοὺς κράζω: ἀνθρώπους.

Μεταφρ. ΛΕΑΝΤΡΟΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

ΔΙΠΛΟΣ ΧΑΜΟΣ

Πῶς τὰ κρατούσαμε ἄλλοτε σέ προσευκὴ τὰ χέρια...

Τώρα παρακαλεστικά δὲ σμίγουν πιά τὰ χέρια
 Κ' ἡ πίστις πού τρεμόδεχνε σὰ φλόγα, τώρα ἐχάθη
 Σὰν τὸ λιβάνι τὸ ἱερὸ πού εὐώδησε καὶ πάει...
 Καὶ μήτε πιά οἱ τοσκανικὲς βαθύχρωμες Μαντόνες
 Πού εἶναι μητέρες παιδικὲς καὶ μητρικὲς παιδοῦλες,
 Μὲ τὴ μακαριστὴ θαριὰ θαμπώνουνε τὸ νοῦ μας.
 Καὶ μήτε οἱ Παναγίες ξυπνοὺν βυζαντινὲς ἀγάπες,
 'Απ' τὰ πλουμίδια ἀιάμεσα καὶ τὰ προσκυνητάρια
 Στοχαστικὲς κι ἀσάλευτες μὲ τὸ ὑπερούσιο γέλιο.

Τὰ οὐρανικά χαθήκανε, τὰ γήινα πᾶν καὶ κείνα...

Γιατί ἡ καρδιά τῆς γυναικὸς τὴ μουσικὴ τὴν πρώτη
 Τώρα δὲ σιγοφέρει πιά σι' αὐτιά τὰ ξαρπισμένα.
 Γιατί τὰ π λυσάλευτα καὶ τὰ μακαρισμένα
 Μὲ τίς τρικυμιστὲς γραμμὲς καὶ τίς πλατειὲς καμπύλες
 Κορμιά, κ' οἱ δλόχυτοι λαίμοι καὶ τὰ γεμάτα μπράτσα,
 Καὶ τὰ γυναικεία μέτωπα καὶ τὰ βαθεῖα τὰ μάτια,
 Δὲ μᾶς ξυτιοῦνε τίς ὁρμὲς πού ἀντάριαζαν βαθεῖά μας
 Ὅταν ἀγόρια τρέχαμε μὲ κάποιον πόθον ἀλήτη.
 Σ' ἀποβροχάρηδες καιροὺς καὶ σὲ λιπαράδες μέρες.

Πῶς λαχταρούσαμε ἄλλοτε τὴ σάρκα τῆς γυναικός...

ΛΕΑΝΤΡΟΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ ΣΤΟ ΠΕΡΙΘΩΡΙΟ (*)

101

Εἶναι κάποιες κριτικὲς στιγμὲς πού ὁ σωστός
 ἄνθρωπος χρέος του θεωρεῖ καὶ καμάρι τῷ νῦ
 φωνάξῃ πρὸς κάποιους τάχα θεοφοβούμενους: **Εἶμαι**
ἄθεος! Καὶ πρὸς κάποιους τάχα τίμιους: **Εἶμαι**
ἀτιμος!

102

Ὁ ἄνθρωπος μὲ τὰ ἰδανικά εἶναι, θέλει δὲ θέ-
 λει, ζῶο θρησκευτικό.

103

Καὶ ὅταν ἀρνητὴς ὑψώνεται ὁ ἄνθρωπος τοῦ
 θεοῦ, καὶ τότε ἡ ἀρνήσή του εἶναι σὰ μιὰν ὁμολο-
 γία πού θέλει νὰ γελάσῃ τὸν ἑαυτὸ του. Ἡ ἀθεΐα
 δὲν εἶναι τοῦ ἀνθρώπου ἄλλο τίποτε πρὶν ἢ ἐξομῶ-
 σμα τῆς θεοβλάβειας τοῦ ἀνθρώπου. Οἱ στίχοι τῶν
 τρανῶν ποιητῶν τῆς φιλοσοφικῆς ἀθεΐας, Σέλλεϊ,
 Μπάϋρον, Γκαίτε, Ἀκκερμαν, Λεκόντ Ντελλί, καὶ
 ἄλλων εἶναι κατανυκτικοὶ σὰν τοὺς βιβλικοὺς ψαλ-
 μούς καὶ σπαρακτικοὶ σὰν τοὺς ἐπιτάφιους θρήνους.
 Καὶ ὅμως τὸ γινώρισμα τό, ἀπάνουν ἀπ' ὅλα, τοῦ
 νέου ἀνθρώπου εἶναι: δὲν πιστεύει στὸ Θεό· πι-
 στεύει στὸν ἴδιο τὸν ἑαυτὸ του· στὸν ἄνθρωπο.

104

Σύμφωνοι, φίλε Νιρβάνα! Πρῶτα ἡ **γνώση**
 καὶ οἱ γνώσεις ὕστερα. Μὰ στοὺς γνωστικούς ἀνά-
 μεσα βυσιλεύει ἐκεῖνος πού **γνωρίζει**. Τὸ ρῆμα
 τοῦτο κλεῖ μέσα του καὶ τὰ δυό, ἀεχώρισται· γνώση
 καὶ γνώσεις. Τὰ μεγαλιότερα κακὰ γίνονται, γίνονται
 καὶ θὰ γίνονται ἀπὸ τὴν ἀμάθεια.

105

Ἔχω μέσα μου λογιῆς θεοὺς: ἀπὸ τὸ θεὸ τοῦ
 παιδικοῦ καιροῦ, τὸ δεσπότη μὲ τὰ κάτυσπρα γέ-
 νεια, ἴσα μὲ τὸ Θεὸ τοῦ Σπινόζα (Deus est omnium
 rerum causa immanens, non vero transiens). Πλη-
 θος. Ποιὸς λέει πὼς χάθηκε ἡ πολυθεΐα;

(*) Κοίταξε ἀριθ. 341, 354, 368, 375, 387, 448
 449 450 καὶ 451.

Στὸ σημεῖωμα 98 (περασμένο φύλλο τοῦ «Νομᾶ»,
 στ. 2, πρέπει νὰ διαβαστῇ: «Καὶ τοὺς ἡδρᾶ τοὺς σείχους
 μου δοσημούς», ἀντὶ τοὺς ἡδρᾶ.

106

Μὴν ἀνακατώνης Ἐκκλησία καὶ Θρησκεία. Ἡ πρώτη κοινωνικοπολιτικὴ δύναμις. Ἡ δεύτερη, ὁρμὴ ψυχοφυσιολογική. Ἡ πρώτη κρατιέται μὲ τὸ δόγμα, μὲ τὴν παράδοση, μὲ θεσμούς καὶ μὲ τύπους πὺν κάποτε, ἀργὰ ἢ γλήγορα, θὰ περάσουν. Ἡ δευτέρα κρέμεται ἀπὸ κάποιου ψυχόρμητα πὺν εἴτε ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς εἴτανε στὸ φυσικὸ τοῦ ἀνθρώπου, εἴτε ἀπὸ πανάρχαιο καιρὸ κατάβαθα, σὺ φυσικά, τοῦ ξετυλ-
χτήκανε, τὸ ἴδιο κάνει. Ἡ πρώτη κυβερνᾷ καὶ τυ-
ραννᾷ. Ἡ δευτέρα συνταράζει καὶ συγκινεῖ. Ἡ Ἐκκλησία, ἔξουσία. Ἡ Θρησκεία, ποίηση. Μὰ μὴν
ξεχνᾷς πὺς χωρὶς τὴ βοήθεια καὶ τὸν ἀγῶνα τῆς Ἐκκλησίας καμιά θρησκεία δὲ θὰ εἶχε ἱστορικὴ
πραγματικότητα. Θυμᾶσαι τὸ ποίημα τοῦ Λεκόντ Ντελλὶ στὰ «Στερνά» τραγούδια του; Τὸ φάντασμα
τοῦ Χριστοῦ παρουσιάζεται σ' ἓναν ξακουστὸ Πάπα
πὺν μὲ τὸ σπαθὶ καὶ μὲ τὴ φωτιὰ γύρεβε νὰ σώσῃ
τὶς ψυχὰς ἀπὸ τὸ Σατανᾶ καὶ νὰ στερεώσῃ τὴ βι-
σιλεία τοῦ Θεοῦ. Ὁ γλυκίτατος Ἰησοῦς καρφώνει τὰ
μάτια του στὰ μάτια τοῦ τοιχοφονιάδικου Ποντίφηκα
μὲ παράπονο καὶ μὲ συντριβὴ· ματιὰ πὺν σφάζει·
σὺ νὰ ἤθελε νὰ τοῦ πῇ: «Μὰ κοίτα τί κάνεις!» Μὰ ὁ
Πάπας δὲν τὰ χάνει· εὐγλωττα τοῦ δίνει νὰ κατα-
λάβῃ· τοῦ ψάλλει τὸν ἀναβιλλόμενον. «Τί γυρνᾷς
παῖε ἐδῶ κάτω; Ἄν εἶναι πιά δική σου δουλειά.
Ξέρουμε ἔμεις τί κάνουμε. Ἄν εἴσαι Κύριος ὁ Θεός,
τὸ χροστῇς σ' ἐμᾶς. Ἐτσι στερεώνεται ὁ θρόνος σου.
Ἀλλοιώτικα δὲ θὰ ἴπαρχες. Τράβα.» Κι ὁ Χριστὸς
δὲν ἔχει τί νάποκριθῇ· ἄφαντος ἀπὸ καὶ πὺν ἦρθε.
Τὸ ἴδιο τὸ θέμα ξετυλίγεται πλατύτερα, νευρικώτερα,
υποβλητικώτερα, σὲ πέντε δέκα σελίδες τοῦ Δοστο-
γέφσκη, στὸ ἀριστοῦργημά του «Τὰδέρφια Καρ-
μαζῶφ». Ὁ Χριστὸς κι ὁ Μέγας Ἱεροξεταστὴς.
Μέσα στὴν Ἰσπανία. Ὁ πρῶτος ξανάρχεται στὴ γῆ,
θυματουργεῖ, τὸ εἶδωλο γίνεται τοῦ πλήθους. Ὁ
δευτερος παρουσιάζεται καὶ φυλακῶνει τὸν πρῶτο.
Μέσα στὴ φυλακὴ τοῦ μιλεῖ μὲ λόγια στρογγυλά,
σκληρά, τελειωτικά. Ἄν ἔπρεπε νὰ ξαναγυρῇ στὸν
κόσμο. Μήτε πὺν ἔχει, μήτε πὺν δίνεται τέτοιο
δικαίωμα. Ἡ ρητορικὴ τοῦ ἱεροξεταστῆ ἀκατάβλητη.
Θὰ μπορούσε νὰ τὸν ξαναθανάτωσῃ τὸ Σωτήρη,
καινεὶς δὲ θὰ τολμοῦσε νὰ μιλήσῃ. Περιορίζεται, συγ-
καταβατικὰ, νὰ τὸν ἐξορίσῃ. Τράβα δρόμο. Τὸ ἐ-
πεισόδιο ξετυλίγεται μ' ἐπικὴ μεγαλοπρέπεια στὸ ἔργο
τοῦ Δοστογέφσκη. Βεβαιότατα. Ὁ κοσμάκης συνηθίζει
νὰ λέῃ στοχαστικά: «Ἄν ὁ Χριστὸς ξαναρχότανε, θὰ
τὸν ξανασταυρώναν. Θὰ μπορούσε καινεὶς νὰ συμ-
πληρώσῃ: ὁ πάπας καὶ ὁ παπᾶς. Καὶ εἰλικρινέστατα,
καὶ μὲ βαθιὰ τὴ συνείδηση πὺς δουλεύουνε γιὰ τὴν

θρησκεία. Ἐτσι τράβηξε μπροστὰ ὁ Καθολικισμός.
Μὰ σ' ἐμᾶς ἐδῶ; Ἀλλάζουμε κάπως τάντικείμενα.
Μὰ ὁ ἱστορικὸς νόμος δείχνεται σὲ πολλὰ ὁ ἴδιος.

107

Ἡ συμπάθεια καὶ ὁ σεβασμὸς κρύβουνε μέσα
τοὺς κριτικώτερο νοῦ καὶ βλέπουνε κι αὐτὲς τὶς ἀδυ-
ναμίες τοῦ κρινόμενου καθαρώτερ' ἀπὸ τὴν ἀντιπά-
θεια κι ἀπὸ τὴν ἀρνηση. Σύγκρινε τὸ λιβέλλο τοῦ
Remy de Gourmont γιὰ τὸ Sully Prudhomme τὸν
καταχωρισμένο σ' ἓνα φυλλάδιο τοῦ «Mercure de
France», μὲ τὴ μελέτη τοῦ Gaston Paris γιὰ τὸν
ἴδιο τὸν ποιητὴ στὸ βιβλίο του «Penseurs et poètes». Καὶ μολαταῦτα ὁ Ρεμὺ Γκουρμόν εἶναι κριτι-
κὸς ἀπὸ τοὺς πρῶτους τῆς Γαλλίας.

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

Ἡ ΚΟΙΝὴ ΓΝΩΜΗ

Ἡ ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΤΗΣ ΖΩΗΣ

Φίλε «Νουμᾶ»,

Τόσο σκολιάστηκε, τόσο κοροϊδύτηκε καὶ τόσο
κατακρήβηκε τὸ ποίημα τοῦ κ. Βάραγγου Στέφα
πὺν δημοσίεψες στὸ περασμένο σου φύλλο, ὥστε
ἀναγκάζομαι νὰ παρουσιάσω ὡς ἐξ ἐπαγγέλματος
συνήγορός σου καὶ νὰ σοῦ ζητήσω τὸ ἐλεύθερο
βήμα σου τῆς «Κοινῆς Γνώμης» γιὰ νὰ τὸ διαφεν-
τέψω τὸ χυλιοκατατρεγμένο.

Ὁ κ. Βάραγγος Στέφας (ὅχι ἀνύπαρχτο πρό-
σωπο, καθὼς εἶπανε καὶ διαδόσανε μερικοὶ καλοσυ-
νειδητοὶ κύριοι, μὰ γνωστὸς ὑπάλληλος τῆς Ἐθνι-
κῆς Τραπεζῆς καὶ μέλος τοῦ «Ἐκπαιδευτικοῦ (Ο-
μίλου)» ἔκαμε τὸ φοδερὸ κακούργημα νὰ μεταχει-
ριστῇ στὸ ποίημά του ἀσυνείθιστες λέξεις πὺν δὲ
βρίσκονται μέσα στὰ Δημοτικὰ τραγούδια καὶ στὰ
Ἡπειρωτικὰ γλωσσάρια. Ἄν πρέπει νὰ κρεμαστῇ
γι' αὐτό του τὸ ἔγκλημα, τραβῶ πρῶτος ἐγὼ τὸ
σκοινὶ τῆς κρεμάλας του.

Ἄν βρεθῇκαν μερικοὶ νὰ τὸν κοροϊδέψουνε, δὲ
σημαίνει τίποτα. Μήπως δὲν κοροϊδεῖτε ἄλλοτε; στὴν
ἐφημερίδα του ὁ κ. Πῶπ τις «Ἀλυσίδες» τοῦ Πα-
λαμᾶ; Καὶ μήπως δὲ βρίσκονται Πῶπηδες, δηλ.
στενοκέφαλοι καὶ κακόπιστοι, κι ἀνάμεσά μας καὶ
μάλιστα ἀνάμεσα στοὺς μιχτούς; Ἀσυνήθιστες λέξεις
μεταχειρίστηκε κι ὁ Μαδίλης στὰ σονέτα του, κι ὁ
Ἑρμονας στὰ σονέτα «Τῆς Ζωῆς» καὶ στὴν «Ἀρ-